

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ÚSTAV SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÝCH STUDIÍ

Bakalářská práce

Sára Kubecová

**Vytváření rituálů a jejich použití při práci s účastníky
dramatické výchovy Centra Kociánka v Brně**

Olomouc 2016

vedoucí práce: Prof. PaedDr., Milan Valenta, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité informační zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne

.....

Sára Kubecová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Prof. PaedDr. Milanu Valentovi, Ph.D. za odborné vedení práce a důležité rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat. Také bych ráda poděkovala pracovníkům a klientům zařízení Kociánka v Brně za vstřícnost, ochotu, bezprostřednost a spontánnost po dobu mého působení.

Obsah

Úvod	6
1. Teoretická východiska	7
1.1 Rituál	7
1.1.1 Vznik a vývoj rituálů	8
1.1.2 Druhy rituálů	10
1.1.3 Právě a neprávě rituály	11
1.1.4 Rituály v průběhu života	12
1.1.5 Dramatická výchova	12
1.1.6 Principy dramatické výchovy	12
1.2 Využití rituálů v terapii a dramatické výchově	15
1.2.1 Pozitivní a negativní vlivy rituálů:	15
1.3 Centrum Kociánka v Brně	16
1.3.1 Provoz a fungování Kociánky	16
1.3.2 Historie Kociánky	20
1.3.3 Klientela Kociánky	21
1.3.4 Dramatická výchova na Kociánce	24
1.3.5 Vývoj dramatické dílny na Kociánce	24
2. Praktická část	27
2.1 Dramatická výchova v roce (2015/2016)	27
2.1.1 Průběh lekcí dramatické dílny a klientela	27
2.1.2 Rozvrh dramatické dílny 2015/2016	28
2.1.3 Skupiny a klienti dramatické dílny	33
2.1.4 Práce se skupinou	34
2.1.5 Skupiny, ve kterých byl proveden výzkum	35
2.2 Výzkumná část	39
2.3 Cíl výzkumu	39
2.3.1 Výzkumný soubor	39
2.3.2 Metody získání a zpracování dat	40
2.3.3 Výsledky	43
Závěr	46
Seznam použité literatury	47
Seznam příloh	50

Seznam tabulek

Tabulka 1 Vágnerová in Pipeková, 2004, s. 297.....	22
Tabulka 2 Psychopedie str. 12 Valenta, Muller.....	22
Tabulka 3 Vedení dramatické dílny – třídní kniha DD z roku 2015/2016.....	29
Tabulka 4 Celkový počet účastníků DD – dělení dle pohlaví	40
Tabulka 5 Účastníci, při lekcích kam byl zaveden rituál– výzkumný vzorek ...	40
Tabulka 6 Dělení dle věku	40
Tabulka 7 Rituály	42
Tabulka 8 Rituály – skupiny	43
Tabulka 9 Chí-kvadrát.....	44

Úvod

Rituály se objevují v lidském životě v nemalé míře a provázejí nás od narození až do smrti. Každý člověk chápe rituál odlišně. Někteří lidé mluví o každodenních rituálech, jako jsou např. hygienické návyky (ranní čištění zubů), jiní chápou rituál jako něco významného, náboženského až mystického. Rituály jsou nositelé určitého životního tempa nebo překlenují významná období v životě člověka.

Indiánský chlapec odchází do pustiny, kde má po určitou dobu zůstat o hladu a žízni a rozjímat do té doby, než se mu zjeví jeho duchovní průvodce v podobě zvířete. Toto zvíře se pak stane jeho celoživotním průvodcem, ochráncem a totemovým symbolem.

Novomanželé vycházejí z kostela nebo obřadní síně a svatebčané na ně házejí po hrstech zrnka rýže. Tento svatební rituál pochází původně z Asie, kde jsou zrnka rýže symbolem plodnosti a svatebčané tak přejí novomanželům hojnost potomků.

Malé dítě ráno nechce vstávat z postele, venku je tma a zima, ale maminka ho musí vypravit do školky a sama jít do práce. Aby dítěti zpříjemnila vstávání, přijde do pokoje, rozsvítí lampičku, pustí rádio a nahřeje mu oblečení na převlečení na topení. Toto dělá pravidelně každý den. Vše výše popsané jsou rituály.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na význam rituálů u osob s určitým mentálním či tělesným handicapem a na možnost propojení divadla, dramatické výchovy a rituálu. Cílem je práce s klienty Centra Kociánka v Brně, navázání na předchozí práci a vědomosti, které klienti získali v průběhu dramatických dílen a zavedení nových rituálů, které budou vycházet z potřeb klientů. A to jak v individuální, tak ve skupinové formě práce s klienty.

Teoretická část vymezuje základní teoretická východiska práce, se kterými bude operováno. Jedná se o definici rituálu, dramatické výchovy, dramaterapie a základní vymezení klientely Centra Kociánka v Brně.

Praktická část popisuje jednotlivé hodiny dramatické dílny s klienty Centra Kociánka v Brně, zavádění konkrétních rituálů a vyhodnocení dotazníkového šetření, které bylo doplněno o rozhovory s jednotlivými klienty dramatické dílny Centra Kociánka.

Cíl bakalářské práce:

Zefektivnění práce s klienty dramatické dílny, díky zavedení rituálů do hodin dramatické výchovy a s tím spojené zlepšení orientace v hodinách, a to jak pro klienty tak pro vyučující.

1. Teoretická východiska

V této kapitole budou stručně vysvětleny základní teoretické pojmy rituál, druhy rituálů, dramaterapie a dramatická výchova.

1.1 Rituál

Pojem rituál by dokázal svými slovy definovat skoro každý z nás, přesto si uvedme přesnou definici, kterou nalezneme v literatuře.

Pojem rituál původně pochází z latiny. Konkrétně ze slova „ritualis“, což v překladu znamená obřadný. Je to tedy způsob chování či jednání založený na daných pravidlech.

Rituál slouží k zajištění správného, úspěšného, opakovaného provedení žádoucích činností pro spolehlivé dosažení cíle a napomáhá upevnění společenské organizace.

Lewis (1980) popisuje rituál jako neměnnou proceduru danou pravidly. Berne (1970) uvádí rituál jako stereotypní sérii jednoduchých doplňkových transakcí programovaných vnějšími sociálními silami. Jones (1996, s. 244) píše: „*Forma rituálu je ovlivněna tradicí.*“

Valenta (2011, s. 61) uvádí: „*Rituál jako fenomén provázející lidstvo od jeho samých počátků těsně souvisí s obřadem (latinské ritualis znamená obřadný) a rytmem jakožto řádem v pohybu v platonovském chápání.*“

„*Rituály provázely člověka od nejstarších dob. Jsou to určité archaické soubory pravidel, kterými se řídil život primitivní společnosti při různých příležitostech, jako je zejména narození dítěte, přechod od dětství do dospělosti, svatební obřady a pochovávaní mrtvých. Celá řada rituálních obřadů byla spojena s uctíváním bohů a dalších nadpřirozených bytostí či zvířat a také s obstaráváním potravy, tj. zpočátku s lovem a později i s pěstováním kulturních plodin a jejich sklizní. Vesměs se tedy jednalo o záležitosti, které hrály v životě kmene mimořádnou důležitost.*“ (Rituály, protokoly, hry a role. [online] [cit. 2016-02-12])

Hartl, Hartlová (2004) popisují rituál jako „*pravidelné, pevnou kultickou tradicí stanovené opakování bohoslužebných nebo magických úkonů; obřad, sled slov nebo činů, které vedou k uskutečnění daného cíle; v etiologii se jedná o vrozené chování, které musí proběhnout v přesném sledu, např. namlouvací rituály.*“

Kunze a Salamander (2011, s. 9) ve své knize „*Malé děti potřebují rituály*“ uvádějí několik základních znaků rituálů:

- rituály mají svůj pevně daný průběh
- podléhají určitým pravidlům anebo schématu

- určité způsoby chování se v jistých situacích opakují. Rituály lze provádět jako naučené, nebo naopak jako nevědomé
- průběh rituálu je (s výjimkou počáteční fáze praktikování) dobře známou záležitostí
- smysl rituálu není uchopitelný logicky, nýbrž spočívá ve faktu, že rituály jsou uznávány zachovávány
- klíčovou roli zde má rytmus

1.1.1 Vznik a vývoj rituálů

Divadlo, rituál, mýtus, dramatická výchova, dramaterapie. Tato odlišná slova, jak se může na první pohled zdát, mají nakonec něco společného. Jak se dozvíte v průběhu práce, jedno by nemohlo vzniknout bez druhého.

Existuje celá řada teorií o vzniku divadla. Jedna z nejrozšířenějších a nejuznávanějších, především v kruzích antropologů, je ta teorie, že divadlo vzniklo z mýtu či rituálu. Dle T. Lazorčákové (2013), která se ve svém díle s názvem „Dějiny světového divadla 1.“ odkazuje na Oscara G. Brocketta – Dějiny divadla, tomu není jinak. Lazorčáková i Brockett tvrdí, že nejstarší rituály spadají do období pravěku. Důkazem těchto rituálů jsou četné malby v jeskyních. Pro příklad uvedu jeskyni Les TroisFrères ve francouzských Pyrenejích. Malby zde pocházejí z období před 30-10 tisíci lety před Kristem. Na těchto malbách je vyobrazen člověk - nejspíše šaman, má však místo nohou kopyta, na hlavě paroží a bizoní hlavu.

Obr. č. 1 Kouzelník – jeskyně Les TroisFrères (Cavalier, K. *Lo Stregone di Trois Frères* [online][cit 12. 02. 2016])

Dalo by se říct, že jde o doložení výtvarné aktivity vycházející z rituálu – magický rituál loveckých tanců. Tyto tance měly sloužit pro lepší lov. Mýtus je definován jako vyprávění, které se traduje v nějaké komunitě či společenství. Předává se po generace ústní formou. Cílem je předat výklad vzniku světa platný pro dané společenství a pokračovat tak v modelu, který je danou společností nastolen. Mýtem si lidé většinou snažili vysvětlit nějaký nevysvětlitelný jev, který se zdál být lidským rozumem neobjasnitelný. Vyprávění těchto mýtů se zprvu provádělo formou předvádění - rituálu. Takto tomu bylo ve společnostech, které zprvu neměly osvojenou řeč. Se zdokonalováním řeči mluvené slovo přebralo hlavní vedoucí proud a získalo dominantní postavení. (Lazorčáková, 2013, s. 10, 11)

Rituál se tedy začal opřít o mýtus a mýtus byl doplňován rituálem. Dle Lazorčákové (2013) je rituál zpřítomnění mýtů, při kterých aktéři využívají většinou nonverbální prostředky.

Jedny z prvních rituálů a mýtů se snažily zachytit ukázkové situace a určité postavy, které se nazývají archetypy. Mezi základní témata v mýtech patří narození či smrt. Na základě těchto modelů si každý člověk začal utvářet systém hodnot a určitý druh komunikace s nadpřirozeným světem. Hovoříme-li o propojení reálného s nereálným, nazýváme tento princip TRANSCENDENCÍ. Základ v magii a náboženském rituálu, který se dále promítá a zůstává uchován a přenášen v divadle.

1.1.2 Druhy rituálů

Valenta (2009, s. 57) uvádí ve své knize „Rukověť dramaterapie 2“ několik hledisek, podle kterých můžeme chápat rituály:

- *v náboženském smyslu* – zde je rituál téměř shodné slovo se slovem obřad. Většinou má jasná a daná pravidla
- *v sociálně psychologickém kontextu* – zde se jedná o nějaký jasně daný model individuálního či kolektivního myšlení. Pravidla jsou zde stanovena danou společností
- *v etiologickém kontextu* – rituál je zde brán jako instinktivní a dané myšlení například zvířat, které je pro ně zároveň i komunikačním signálem

Soukup (Valenta, 2008, s. 143) shrnuje druhy rituálů: „*rituály nebezpečí, přechodu (např. z dětství do dospělosti), trestání, oslavné a úcty.*“ Zatímco A. Van Gennep (*Teorie rituálu, přechodové rituály a rituální násilí* [online]) veškeré kultické rituály řadí do přechodových, A. Pernica (2003) nabízí strukturovanější a přehlednější schéma rituálů, v němž od sebe odděluje především **přechodové a nepřechodové rituály**. Přechodové rituály převádí jedince a societu přes oblast jisté (a většinou očekávané) nestability, zatímco nepřechodové rituály nejsou nosně zaměřeny na oblast nestability a nejsou svázané s procesem přechodu z jednoho systému (stavu) do jiného, ale zaměřují se především na zvýšení stability a snížení rizika nestability jedince či society. Mezi oběma kategoriemi rituálů se nachází ještě jedna oblast – **rituály mimetické** (napodobovací). (Valenta M., 2011, s. 67) Pernica (2003, s. 68) ještě uvádí u mimetických rituálů podstrukturu **smíchových a vštěbních** rituálů.

Nepřechodové rituály

- apotropické
- eliminátorské
- očistné
- rozmnožovací
- usmiřovací
- motivační
- oslavné a úcty
- trestu
- přijetí

- odchodu a návratu

Mimetické rituály

- rozmnožovací
- pracovní
- lovecké
- bojové

Přechodové rituály

- pohřební
- mysteria
- inaugurační
- svatební
- iniciační
- dětské
- zrození
- krizové kultury

1.1.3 Pravé a nepravé rituály

Jako poslední bych chtěla uvést dělení rituálů dle Babyrádové (2002, s. 119) a to na **pravé a nepravé rituály**. „*Pravý (původní) rituál se tedy vyznačuje tím, že je představován opakovaným a kolektivně sdíleným děním. Odehrávající se v určitém čase na určitém místě za používání smluveného jazyka (pod pojmem jazyk zde míníme výrazové prostředky, jak řečové, tak výtvarné, muzikální a pohybové).*“

Babyrádová ve své knize dále hovoří o rituálech medializovaných – **nepravých**, které působí na diváka a postupně otupí jeho smysly a rozum. Tyto „rituály“ se snaží s lidmi manipulovat. Divák například pak přestává rozlišovat vlastní život od světa mediálního.

Babyrádová nazývá tuto techniku *inscenovanou - tedy rozšířenou o komerční cíl*. (2002, s. 210)

Valenta M. (2011, s. 63) též hovoří o „*přirozených – prvých rituálech na rozdíl od umělých – nepravých rituálů, přičemž míra pravosti rituálů je dána popudy, které vedou k jejich vzniku.*“

1.1.4 Rituály v průběhu života

Také jsou tyto rituály někdy nazývány **přechodové** a to z důvodu změny či přechodu do nové životní role, nové funkce či postavení. S touto problematikou souvisí i vyrovnání se s novou životní rolí. Například role rodiče s sebou nese nové a neznámé, z čehož má většina žen a mužů obavy. Pokud se s novou rolí rodičů smíří, a přímou jí, udělají první krok k tomu, být dobrými rodiči. K tomuto dříve pomáhaly rituály. Od většiny z nich se v dnešní době upouští a mnozí autoři tvrdí, že je to například jeden z důvodů většího rozvoje kriminality, neuváženosti a nezodpovědnosti. Upouštění od starých rituálů, které byly po mnohá léta tradicí, je v dnešní společnosti poměrně běžné, avšak to, že dochází k vytváření nových rituálů, jen potvrzuje fakt, že společnost se bez rituálu neobejde.

Z autorů, kteří se tomuto tématu věnovali, bychom měli zmínit Arnolda van Genepa (*Teorie rituálu, přechodové rituály a rituální násilí* [online][cit. 8. 2. 2016]), který se věnoval přechodovým rituálům a vymezil u nich 3 hlavní fáze. Oddělení - přechod - znovu začlenění a přijetí.

Dalším autorem nahlízejícím na tuto problematiku byl americký antropolog Victor Turner (*Teorie rituálu, přechodové rituály a rituální násilí* [online][cit. 8. 2. 2016]). Ten svůj výzkum prováděl na kmeni Ndembu.

Bruce Lincoln (*Teorie rituálu, přechodové rituály a rituální násilí* [online][cit. 8. 2. 2016]), se jako jeden z prvních začal zabývat i rituály ženskými.

Nutné je zmínit, že přechodové rituály využívají i některé druhy terapií.

1.1.5 Dramatická výchova

Učíme se od začátku do konce života, vědomě i nevědomky, přímo i nepřímo, náhodně i záměrně. Učíme se vlastní zkušeností i zprostředkovanou zkušeností druhých. „...*učení proto má v dramatické výchově své místo, bez učení není dramatické výchovy a nic na tom nemění skutečnost, že poznatky, jež v dramatické výchově získáváme, netvoří vypracovanou a definovanou soustavu, jakou má např. botanika nebo gramatika.*“ (Machková 2007, s.9)

Dramatická výchova využívá při své práci klasické aristotelovské výstavby dramatu. Ta je postavena takto: expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa, katarze.

Výstupem dramatické výchovy bývá většinou veřejné představení, čímž se například odlišuje od dramaterapie, kdy je více kladen důraz na proces, nikoliv produkt.

1.1.6 Principy dramatické výchovy

Dle Machkové (2007) jsou principy dramatické výchovy dvojího druhu:

1. **Všeobecné** – Sem spadá výchova zkušeností, prožíváním, hra a tvořivost
2. **Specifické** – Psychosomatická jednotka člověka, fikce, hra v roli, postup od situace k výrazu, zkoumání života a experimentace s ním a improvizace.

Další, co je pro dramatickou výchovu nezbytné, je stanovení cílů. Tedy něčeho, k čemu se chci dopracovat a kam směřuji. Cíle se podle Machkové (2007, s. 26, 27) dají rozdělit takto:

- **Krátkodobé** – jde o plány a cíle stanovené na jednu konkrétní lekci či vyučovací hodinu.
- **Střednědobé** – jsou cíle týkající se několika měsíců, nebo například čtvrtletí. Například pro první měsíc či dva pracujeme na vzájemných vazbách a vztazích ve skupině. Snažíme se prolomit ledy.
- **Dlouhodobé** – týkají se celé předpokládané doby fungování skupiny. Například cyklu ZUŠ. Plánování se tedy týká nejméně roku, ale většinou i více let.

Bez cílů by byly hodiny chaotické a nikam by nesměřovaly.

Formy dramatické výchovy

Rozlišujeme tři základní formy:

- A. Zájmová činnost
- B. Vyučovací předmět
- C. Učební metoda

Od těchto základních forem se poté odvozují a uplatňují další takzvané dílčí formy.

Ad A. Zájmová dramatická výchova - uplatnění v základních uměleckých školách, v souborech a kroužcích. Hlavní kritéria: dobrovolnost, účastník si ji zvolil sám, většinou je jejím výstupem dramatická produkce a osvojení dovedností a vědomostí.

Ad B. Školní dramatická výchova jako předmět - má několik rovin: povinnou, nepovinnou nebo povinně volitelnou. Je zaměřená na individuální rozvoj žáka, nebo na divadelní dovednosti a aktivity. Popřípadě vše spojuje.

Ad C. Dramatické metody uplatněné ve výuce - tato forma je často využívána při výuce zejména humanitních předmětů.

Zvláštní charakter má využití dramatické výchovy ve speciální pedagogice či sociálních službách. V posledních letech zažívá veliký rozvoj a to především díky nemalé klientele a zjištění velkého přínosu v této oblasti. Tato práce je specifická díky své klientele a taktéž

klade nárok na učitele a na výběr vhodných témat, obsah práce a zvolení vhodných metod. Nutné je přihlídnutí k individualitě jednotlivých klientů, k jejich možnostem a schopnostem.

Jeden ze směrů, který se v této oblasti neustále vyvíjí je dramaterapie, která má již dlouhodobou tradici a v posledních letech proniká do nejrozličnějších organizací po celé ČR.

Dramaterapie

Národní asociace dramaterapie – The National Association for Drama Therapy– ve Spojených státech definuje dramaterapii takto (Landy, 1985, s 58): „*Záměrné použití dramatických/ divadelních postupů pro dosažení terapeutického cíle symptomatické úlevy, duševní i fyzické integrace a osobního růstu.* (Valenta, *Dramaterapie*, 2011, s. 23)

U dramaterapie se klade důraz na proces, nikoliv však na produkt, který ovšem může být zajímavým přínosem. Není však podmínkou celkové práce, jak tomu většinou bývá například u dramatické výchovy či u teatroterapie. Celkově dramaterapie spadá pod expresivní terapii a konkrétně pod arteterapii, která je obecně platná jako souhrnný název, pod kterým se však v užším slova smyslu skrývají biblioterapie, taneční a pohybová terapie, muzikoterapie a některé další.

Dramaterapie využívá i prostředků a metod dramatické výchovy a psychodramatu.

Psychodrama

Dodnes je známo přes tři sta technik, s nimiž se při psychodramatických sezeních pracuje. Přesto má psychodrama ve srovnání s výše popsány léčebnými metodami k umění nejdále. V psychodramatu nejde a nesmí jít o divadlo. Zatímco psychodrama je specifickou terapeutickou metodou, dramaterapie v nejširší míře využívá všech možných divadelních postupů pro léčebné účely

Dramatický rituál

Dramatický rituál je dle britské terapeutky Sue Jennings (Valenta, *Dramaterapie*, 2011, s. 62) systém performačních aktivit obsahujících metaforu a symbol.

Dramatický rituál je možné využít v nejrozličnějších situacích a při práci s různými druhy klientů. Častá je práce s rituály u klientů s pervazivní vývojovou poruchou - kdy je kladen důraz na opakování a stereotyp.

Milan Valenta ve své knize *Dramaterapeutické projektování* (2003) uvádí nápad rituálu v rituálu. Například skupina sama má nějaký rituál na úvod a závěr hodiny. Avšak dějová linka je například zaměřena na příběh nějakého hrdiny, který musí při své cestě vykonat

rituál, aby mohl pokračovat. V takovémto případě je možné udělat v rámci hry také rituál, který nás blíže ztotožní s daným hrdinou a jeho životní situací.

V dramaterapii je nejvyužívanější rituál přechodový rituál a situační rituál.

1.2 Využití rituálů v terapii a dramatické výchově

Pro moji práci se zaměřím nejvíce na rituály spontánní provozované v rámci života určitého společenství, dále na pedagogicky iniciované rituály provozované v rámci programu umělecko-výchovných předmětů. Rituál se vyskytuje ve velké řadě terapií například při zkazkoterapii (terapie pohádkou), dále pak u dramaterapie a dalších terapiích. Rituál je většinou využíván jako vstupní a výstupní brána do lekcí a činností.

1.2.1 Pozitivní a negativní vlivy rituálů:

Je také otázkou, na kolik jsou rituály přínosnými či ne. Což bych ve své práci ráda zjistila. Někteří odborníci shledávají jako kladné a záporné vlastnosti rituálů tyto:

Pozitiva:

- 1. Pevná struktura procesu, které jsou naplňovány silnými prožitky*
- 2. Rituály vymezují hranice a vytvářejí tak bezpečné prostředí pro klienty*
- 3. Usnadňují některé emocionální či fyzické situace při práci s klienty*
- 4. Rituály označují důležité přechody v životě jedince*

Negativa:

- 1. Rituály se mohou stát povrchním, bezduchým procesem*
- 2. V případě, že jedinec nezná rituál, může dojít k vyloučení ze skupiny*
- 3. Pocit strachu klientů z důvodu, že něco nedělají správně*
- 4. Jsou-li špatně zvoleny či nedokončeny, mohou způsobit nepříjemný zážitek*

(Valenta, 2013)

1.3 Centrum Kociánka v Brně

Centrum Kociánka jsem si vybrala jako místo, kde jsem pracovala s tamními klienty na zavádění rituálů v průběhu dramatické dílny. Na začátek je třeba uvést, o jaké zařízení se jedná, jakou má strukturu a fungování.

1.3.1 Provoz a fungování Kociánky

Centrum Kociánka se nachází v Brně v městské části Královo pole na adrese Kociánka 93/2. Současným ředitelem je Mgr. Tomáš Komárek. Kociánka se nachází v klidné lokalitě městské části a její areál tvoří mnoho budov, které slouží pro denní, týdenní a celoroční péči a vzdělávání osob s postižením. Budovy se nacházejí v rozsáhlém areálu, jehož součástí je krásný park včetně stájí, kde jsou kromě koní na hiporehabilitaci ubytována i další zvířata.

„Centrum Kociánka je státní příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky“. ([online] Dostupné z: <http://www.kocianka.cz/?q=o-kociance>) [cit 12. 02. 2016])

Centrum Kociánka Brno slouží jako otevřené zařízení pro děti, mládež a dospělé. Centrum slouží jako týdenní či celoroční stacionář. V jednotlivých budovách jsou poskytované různější druhy sociálních služeb pro děti, mládež a dospělé s mentálním či tělesným postižením a nově i klientům s pervazivní vývojovou poruchou. Kociánka se soustřeďuje na vzdělávání, socializaci, výchovu. Dále pak připravuje klienty na budoucí povolání. Vše je realizováno pomocí mnoha organizací a systému speciálních škol, brněnskými základními školami, středními a vysokými školami. Klienti se mohou vzdělávat přímo v Centru Kociánky, ke kterému je přiřazena mateřská škola, základní škola i střední škola. Pro klienty, kteří již nejsou školou povinni, je zde připravena možnost přípravy na povolání a na život. Klienti se účastní rekvalifikačních kurzů, které obnášejí práci v sociálně terapeutických dílnách, denním stacionáři a dalších sociálně vzdělávacích programů. Centrum Kociánka Brno neposkytuje pomoc pouze klientům, ale i interní a externí pomoc rodinám.

Nedílnou součástí služeb Kociánky je komplexní zdravotnická péče, fyzioterapie, hipoterapie, arteterapeutické a volnočasové aktivity.“ ([online] Dostupné z: <http://www.kocianka.cz/?q=o-kociance>) [cit 12. 02. 2016])

Kociánka svou činností sleduje mnoho cílů. Svou prací s klienty dramatické dílny na Kociánce jsem se snažila podpořit tyto vybrané cíle:

- pracovat s klienty na jejich fungování v různých společenských situacích
- usnadnit jim jejich sociální začlenění

- uplatňovat individuální přístup ke klientům
- rozvíjet estetické cítění u klientů

Služby Kociánky

Centrum Kociánka poskytuje řadu služeb, které mohou klienti využívat.

1. Domovy pro osoby se zdravotním postižením
2. Denní stacionář
3. Týdenní stacionář
4. Odlehčovací služba
5. Sociálně terapeutické dílny
6. Chráněné bydlení
7. Osobní asistence
8. Zdravotní služby

Pro účely této práce v krátkosti představím prvních pět služeb Kociánky (v přehledu body 1., 2., 3., 4. a 5.), neboť jejich klienti jsou ve velké míře uživatelé dramatické dílny, ve které se pracovalo na zavádění rituálů.

Domov pro osoby se zdravotním postižením

POSLÁNÍ: Smyslem této služby je napomáhání klientovi v samostatnosti a soběstačnosti v běžných každodenních činnostech a to za poskytnutí jen té nejnutnější podpory. Jedná se o nácvik potřebných dovedností, čímž je umožněno klientovi maximální začlenění do běžného života a minimalizování jeho závislosti na okolí. Služby jsou cíleny na jednotlivé klienty, rodiny (vlastní, pěstounské) nebo organizace (dětské domovy).

CÍLE:

- poskytování služby dle individuálních potřeb uživatelů
- uživatel, který je schopen za pomoci poskytované služby organizovat si svůj volný čas
- uživatel, který za pomoci poskytované služby je schopen najít si samostatné bydlení a samostatně žít životem svých vrstevníků
- začlenění dětí s nařízenou ústavní výchovou do vlastních rodin, pěstounských rodin a dětských domovů

OKRUH OSOB:

- osoby s tělesným postižením
- osoby s mentálním postižením – s lehkým, případně středně těžkým mentálním postižením, bez poruch chování a autistického spektra
- osoby s kombinovaným postižením – primární tělesné postižení s přidruženým lehkým, případně středně těžkým mentálním postižením, bez poruch chování a autistického spektra

([online] Dostupné z: <<http://www.kocianka.cz/?q=o-kociance>> [cit 12. 02. 2016])

Denní stacionář

POSLÁNÍ: Práce s klienty v denním stacionáři se zaměřuje na co nejvyšší možný rozvoj schopností a dovedností klientů vedoucí k jejich samostatnosti v běžném životě a nezávislosti na rodině a nejbližším okolí s přihlédnutím k individuálním potřebám. Služba je určena osobám s tělesným postižením, s autismem a kombinovaným tělesným a mentálním postižením.

OKRUH OSOB

- osoby s tělesným postižením
- osoby s mentálním postižením (s lehkou, případně středně těžkou mentální retardací)
- osoby s kombinovaným postižením (primární tělesné postižení s přidruženou lehkou, případně středně těžkou mentální retardací)
- osobám s poruchou autistického spektra

([online] Dostupné z: <<http://www.kocianka.cz/?q=sluzby-kocianky/denni-stacionar>> [cit 12. 01. 2016])

Týdenní stacionář

POSLÁNÍ: Týdenní stacionář se stejně jako denní stacionář snaží u klientů za pomoci individuálního přístupu rozvíjet a podporovat samostatnost v každodenním životě, udržovat a dále rozvíjet schopnosti, dovednosti a návyky klientů zejména v oblasti sebeobsluhy s tím rozdílem, že nabízí pobytové služby.

OKRUH OSOB

- osoby ve věku od 3 do 40 let
- osoby s tělesným postižením

- osoby s mentálním postižením (s lehkou případně středně těžkou mentální retardací bez poruch chování)
- osoby s kombinovaným postižením (primární tělesné postižení s přidruženou lehkou případně středně těžkou mentální retardací bez poruch chování)

([online] Dostupné z: <<http://www.kocianka.cz/?q=sluzby-kocianky/denni-stacionar>>

[cit 12. 01. 2016])

Odlehčovací služby

POSLÁNÍ: Odlehčovací péče je určena rodinám, které celodenně pečují o osoby se zdravotním postižením. Posláním služby je zajistit pečujícím osobám odpočinek od náročné péče nebo např. prostor k neodkladným obchůzkám po úřadech, které by jinak nemohly s postiženou osobou absolvovat. Pobytová odlehčovací služba se snaží vytvořit takové prostředí, které je blízké domácímu prostředí.

CÍLE:

- zajistit podporu rodinám a umožnit pečující fyzické osobě nezbytný odpočinek
- poskytování služby dle individuálních potřeb uživatelů
- pomoc uživateli poskytované služby organizovat si svůj volný čas

OKRUH OSOB:

- osoby s tělesným postižením
- osoby s mentálním postižením
- osoby s kombinovaným postižením

([online] Dostupné z: <<http://www.kocianka.cz/?q=sluzby-kocianky/denni-stacionar>>

[cit 12. 01. 2016])

Sociálně terapeutické dílny

POSLÁNÍ: „*Posláním sociálně terapeutické dílny Centra Kociánky je podpora člověka s mentálním, tělesným a kombinovaným postižením z Brna a okolí v jeho rozvoji a soběstačnosti, aby si zachoval či nabyl pracovní a sociální dovednosti, které vycházejí z jeho individuálních potřeb. Dále podpořit zvýšení možnosti uplatnit se na chráněném pracovním místě či otevřeném trhu práce a preventivně tak podpořit člověka proti sociálnímu vyloučení*“.

([online] Dostupné z: <<http://www.kocianka.cz/?q=sluzby-kocianky/socialne-terapeuticke-dilny>> [cit 12. 01. 2016])

1.3.2 Historie Kociánky

Kociánka má v porovnání s historií samotné budovy – zámku – historii celkem krátkou. Nejstarším známým majitelem zámku byl Václav I. Zámek od 13. století několikrát změnil majitele, až dne 8. srpna 1919 přešel, na popud Dr. Masarykové, včetně rozsáhlého parku v anglickém stylu, do majetku *Zemského spolku pro léčbu a výchovu mrzáčků na Moravě*.

„Tento spolek měl velmi ušlechtilé cíle: pečoval o tělesně postižené děti a dospělé, kteří by ve svých vlastních rodinných a sociálních poměrech zůstali doživotně odkázáni na pomoc a milosrdenství jiných. Účelem spolku bylo poskytovat osobám přiměřené léčení jejich tělesných vad zároveň s individuálním, všeobecným i odborným vzděláním a výchovou, jakož i praktickým výcvikem pro vhodné povolání, které by jim zajistilo samostatnost v životě.“

([online] Dostupné z: <<http://www.kocianka.cz/?q=o-kociance/historie>> [cit 12. 02. 2016])

Historie Kociánky v datech:

1919 – prvním ředitelem ústavu byl Jan Chlup

1923 – probíhá rozšíření capacity ústavu o budovy pro byty učitelů a mistrů a noclehárny pro chovance, dále pak o cvičné dílny, kuchyň, prádelnu a bazén

1928 – schválen rozsáhlý plán výstavby, který byl pozměněn a v roce 1932 se začalo se stavbou pavilonu B, a následně s pavilony D, E a F.

ústav funguje i za druhé světové války, i když za ztížených podmínek

1945 – Zemský spolek pro péči o zmrzačené v Brně se oddělil od ústavu

1949 – dokončena přestavba zámku v Habrovanech

1952 – výstavba rekreačního zařízení v Březejci. Habrovanská pobočka byla osamostatněna pod názvem Pracovní domov pro tělesně vadné.

1954 – zřízena učňovská škola jako základní odborná škola pro mládež vyžadující zvláštní péči

1969 – při oslavách 50. výročí založení ústavu byla v parku odhalena busta prvního ředitele Jana Chlupa, v ústavu v té době byla zřízena dvoutřídní mateřská škola, deset tříd základní devítileté školy, šest tříd základní odborné školy, osmnáct tříd učňovské školy a Lidová škola umění

1980 – v ústavu byli ustanoveni dva psychologové a byla realizována psychologická a psychoterapeutická péče, zřízeno střední odborné učiliště s osmi nově koncipovanými učebními obory a byl otevřen první ročník střední ekonomické školy pro tělesně postiženou a zdravotně oslabenou mládež. Poprvé byly vyzkoušeny tři diferencované formy ústavní péče

o svěřence, a to celoroční, týdenní a denní. ([online] Dostupné z: <http://www.kocianka.cz/?q=o-kociance/historie> >[cit 12. 02. 2016])

Novodobou historii Kociánky ovlivnil silící trend začleňování osob se specifickými výchovně-vzdělávacími potřebami do běžné společnosti, důraz na individuální přístup. Vstupem do Evropské unie byly snahy o socializaci, seberealizaci a začlenění těchto osob ještě posíleny.

1.3.3 Klientela Kociánky

Centrum Kociánka je primárně určeno osobám s tělesným postižením, s mentálním postižením (s lehkou, případně středně těžkou mentální retardací bez poruch chování) a osobám s kombinovaným postižením (primární tělesné postižení s přidruženou lehkou, případně středně těžkou mentální retardací bez poruch chování).

Pro účely této práce uvedu v krátkosti definice tělesného a mentálního postižení. Vágnerová (2004, s. 293) uvádí: „*Nejčastěji je mentální retardace definována jako neschopnost dosáhnout odpovídajícího stupně intelektového vývoje (méně než 70% normy), přestože byl takový jedinec přijatelným způsobem výchovně stimulován. Nízká úroveň inteligence bývá spojena se snížením či změnou dalších schopností a odlišností ve struktuře osobnosti.*“

Klasifikace mentální retardace:

Na mentální retardaci je pohlíženo z různých úhlů pohledu a existuje mnoho klasifikací. Uvedu několik z nich.

Klasifikace dle etiologie:

- příčiny endogenní (genetické, dědičné)
- exogenní (vzniklé vlivem prostředí)
- dle příčin jejího vzniku
- dědičnost
- sociální faktory
- další environmentální faktory
- specifické genetické příčiny
- nespecificky podmíněné poruchy

Z hlediska **časového faktoru** se dělí mentální retardace na:

- prenatální

- perinatální
- postnatální (Vágnerová in Pipeková, 2004, s 294 – 296)

Z výše uvedeného vyplývá, že mentální retardace vzniká kombinací mnoha faktorů a může se projevit v jakékoliv etapě života a být způsobena vnějšími nebo vnitřními vlivy nebo jejich různou kombinací.

„V současné době se používá členění podle desáté decenální revize Světové zdravotnické organizace (WHO) z roku 1992 s platností od 1. 1. 1993.“ (Vágnerová in Pipeková, 2004, s. 296)

F 70	Lehká mentální retardace – IQ mezi 50 – 69
F 71	Středně těžká mentální retardace – IQ mezi 35 – 49
F 72	Těžká mentální retardace – IQ mezi 20 – 34
F 73	Hluboká mentální retardace – IQ méně než 20
F 78	Jiná mentální retardace – nelze přesně určit
F 79	Nespecifikovaná mentální retardace – jedná se o mentální retardaci, ale nelze jedince zařadit

Tabulka 1 (Vágnerová in Pipeková, 2004, s. 297)

Dělení mentální retardace dle MKN– 10

F70	Lehká mentální retardace (mild mental retardation) IQ– 50– 69
F71	Středně těžká mentální retardace (moderate mental retardation) IQ 35-49
F72	Těžká mentální retardace (severe mentalretardation) IQ 20-34
F73	Hluboká mentální retardace (profoundmentalretardation) IQ do 19

Tabulka 2 (Psychopedie str. 12 Valenta, Muller)

Osoby s tělesným postižením

Osoby s tělesným postižením nelze řadit jako jednotnou skupinu, díky jejímu velkému rozsahu klientů. Jako společný znak by se však dalo popsat omezení pohybu. Toto postižení je

specifické i z důvodu, že člověka postihuje v celé osobnosti, jak v oblastech motoriky, vnímání a podobně. (Vítková, 2004, s. 172)

Vítková (2004, s. 173 – 175) dále rozvádí druhy tělesného postižení:

- mozkové pohybové poruchy
- obrna míchy
- rozštěp páteře
- spinální dětská obrna
- svalová dystrofie
- získané deformace
- chronické nemoci a chybějící funkce orgánů

Klienti s pervazivní vývojovou poruchou:

Pervazivní porucha se vyznačuje tím, že naprosto prostupuje osobností dítěte a pozměňuje či výrazně mění jeho chování a tím se podepisuje na obtížnější socializaci, či jeho vzdělávání.

Rozlišujeme několik druhů pervazivních poruch. Mezi nejčastější patří: Dětský autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom. Někdy se objevuje atypický autismus – od běžného autismu se liší tím, že se vyskytuje později. Většinou po 3 roce života. (Valenta, 2013, s. 54, 55)

Z této oblasti se na Kociánce můžeme setkat především s klienty s poruchou autistického spektra, které se pokusím blíže definovat.

Autismus

Tato pervazivní vývojová porucha se vyznačuje především trojicí charakteristických znaků (Valenta, 2013, s. 54):

1. Omezená schopnost komunikace a to jak verbální, tak i nonverbální
2. Stereotypní chování
3. Nepřiměřené emocionální reakce, obtížně přizpůsobení změně

Klientela dramatické dílny

Dramatickou dílnu navštěvuje široké spektrum klientů Důležitý je především zápal pro dramatickou výchovu, popřípadě ochota a snaha zapojovat se do nejrůznějších aktivit. Většina klientů navštěvuje dramatickou dílnu již několik let. Na začátku roku probíhá „konkurz“, kde klienti přijdou a oznámí v jaký den a čas by mohli do dramatické dílny chodit. Posléze se

vedení snaží rozdělit klienty s přihlédnutím na časové a jiné možnosti do skupin, ve kterých by mohli spolupracovat.

Klienti navštěvující dramatickou dílnu by se dali rozdělit do několika kategorií, dle druhu omezení klienta

- 1. Klienti s mentálním postižením či jinou duševní poruchou**
- 2. Klienti s omezením hybnosti**
- 3. Klienti s kombinovaným postižením**

1.3.4 Dramatická výchova na Kociánce

Dramatická dílna

Dramatická dílna funguje pod denním stacionářem jako jedna součást ze čtyř aktivizačních center. Dramatická dílna vykonává svou činnost v různých formách. Tyto formy jsou:

1. Rozvrhová výuka
2. Blokovaná výuka
3. Výuka mimo rozvrhové lekce
4. Výlety
5. Návštěvy kulturních akcí
6. Reprezentace Centra Kociánka
7. Spolupráce s brněnskými umělci
8. Spolupráce s brněnskými organizacemi
9. Účast na dalších projektech
10. Umožňování praxe

1.3.5 Vývoj dramatické dílny na Kociánce

Dramatická dílna na Kociánce Brno v dřívějších letech

Dramatická dílna funguje na Kociánce od roku **2009**. Kdy byla založena pod vedením Zdeny Mlezikové. V poměrně krátkém čase se ukázalo, že je zde dramatická složka opravdu potřebná a že bude nutné rozšířit tým pracovníků, aby mohlo dojít k zefektivnění celkové práce. V prvním roce se práce soustředila především na využití hudebních prvků – například písní a posléze vznikl ateliér klaunské tvorby, který byl pro DD velkým přínosem.

Od Roku **2010** se rozšířila lektorská činnost o dalšího pracovníka Jiřího Mateja. Výuka byla rozšířena o dílny fotky a filmu a také dílnu taneční. Začalo se s klienty pracovat pomocí individuálních plánů. Mohlo tedy dojít k celkovému zefektivnění výuky.

Velkým trhákem bylo založení souboru s názvem Veselá kopa. Tento soubor vystupoval veřejně na divadelních festivalech, pořádal divadelní hry pro mateřské školy. Výsledkem byla větší integrace klientů.

Rok **2010/ 2011** přinesl další změny. Tým byl rozšířen o dalšího pracovníka Matěje Záhoříka, který pracuje v DD do dnes. Toto rozšíření týmu pomohlo ke zjištění, že ideální pro vedení DD je právě počet tří pracovníků. Výsledkem bylo zefektivnění práce, spolupráce týmu i individuální plánování jednotlivých lekcí.

Rok **2011/2012** V tomto roce dochází k ustálení týmu. Z každoročního dětského dne, který se konal pravidelně na Kociánce, se udělal veliký festival – **Dobrý den Kociánko**, který postupně začal fungovat jako každoroční akce. Tento festival byl pro dramatickou dílnu velikou událostí, jelikož právě účastníci DD měli největší podíl a celou akci pomáhali organizovat. V rámci DD začala fungovat muzikofiletika, která zde fungovala zhruba rok. Posléze se rozvinula a začala fungovat pod názvem muzikoterapie.

Rok **2012/2013** přinesl rozšíření nabídky dílen a intenzivní workshopy například celo víkendové integrační bloky v interakci se ZŠ Jihomoravské náměstí, se Slovanským gymnáziem Brno a Diagnostickým ústavem pro mládež Veslařská. Došlo k rozšíření dílen o dílnu masek. V rámci improvizací dílny vznikl projekt **Cirkus Kociáno**. Vystoupení této dílny znamenalo úspěch pro všechny klienty i pro ty, kdo na projektu pracovali.

Dále probíhaly výtvarné experimenty, jako práce s barvami, koláží a malbou.

Následně jako reakce na výtvarnou práci byly uspořádány výstavy a vernisáže na Špilberku a také v kavárně Prádelna proběhla výstava komixů.

Počet klientů byl v této době největší. V 21 skupinách pracovalo 63 klientů.

Rok **2013/2014** přinesl na začátku jisté komplikace. Zprvu bylo nutné obhájit, že má dramatická výchova na Kociánce svůj význam a zda je skutečně pro klienty přínosem. Přemýšlelo se nad možnostmi větší integrace klientů, pokud by navštěvovali kroužky zvenku nikoliv v areálu Kociánky. Z Výzkumů se však ukázalo, že význam a podíl na edukaci a rozvoji osobnosti u klientů je značný. Taktéž se zjistilo, že není dostatečně vyvinuta síť, se kterou by v tomto ohledu bylo možné spolupracovat. Fungování dramatické dílny tedy nebylo nadále ohroženo. Dramatická dílna nadále fungovala pod vedením těchto pracovníků: Zdeny Mlezikové, Matěje Záhoříka, Jiřího Mateja, Anny Magočové. Novinkou byl festival na DEFce, který je od té doby nedílnou součástí DD. Výuka v tomto roce probíhala 3 dny v týdnu (pondělí, úterý, středa). Celkový počet klientů byl 40. Podařilo se navázat spolupráci s divadlem Barka, ve kterém bylo na konci roku představení s Cirkusem Kociáno. Tato událost byla důležitým mezníkem, protože zvýšila celkové povědomí o DD i celé Kociánce.

Dalším významným bodem byla spolupráce se studenty dramaterapie v Olomouci, oslovení atelieru a studentů Jamu v Brně, spolupráce s atelierem klaunské tvorby pod vedením Piera Nadauta. Dalším festivalem, kterého se klienti Kociánky účastnili, byl festival Vedle Jedle, kde klienti začali posléze aktivně vystupovat.

(Zdroj: Rozhovor s vedením Dramatické dílny – Respondent Matěj Záhořík, 2. 2. 2016 a třídní knihy DD)

Rok **2014/2015** probíhal pod vedením pracovníků Anny Magočové, Jiřího Mateja. Pracovalo 21 skupin s počtem 50 klientů, v průběhu týdne od pondělí do středy. Přívlastek dílna „lidských hodnot“ získala dílna, v souvislosti s akcí Dobrý den Kociánko 2014. Zde se účastníci i vedení shodlo na tom, že lidské hodnoty jsou aktuálním tématem a že by na něm chtěli dále pracovat.

Hlavními cíli tohoto roku bylo propojení výtvarných, hudebních, tanečně – pohybových aktivit, dále práce s texty, technický chod divadla a hra v roli. Reprezentace Centra Kociánka – divadlo Barka, video sestřih z kroužků, Festival dobrý den Kociánko, tvorba rádio spotu. Většina výstupů z DD se odehrávaly ve velkém divadle – což pro klienty byla velká motivace.

2. Praktická část

2.1 Dramatická výchova v roce (2015/2016)

Vedení dramatické díly:

Matěj Záhořík

Mgr. Zdeněk Vydržel

Praxe: Sára Kubecová

Prostory

Dílna se nachází na oddělení DEF, klienti mají k dispozici divadelní sál, který se nachází v přízemí. Prostory jsou technicky vybavené a útulné.

Osobně jsem měla to štěstí, že jsem stála u samotného zrodu a to již u zápisu, či výběrového řízení do dramatického kroužku. Zápis probíhal ve dnech 9. 11. a 10. 11. 2015 (viz. Obr. příloha).

Klienti sami, či s doprovodem asistentů přicházeli a reagovali na dané podněty. Většina z nich již navštěvovala dramatickou dílnu v předešlých letech. Ze všech vyzařovalo pozitivní naladění a motivace. V letošním roce by měla také probíhat spolupráce s **divadlem FACKA**. Funguje i Spolupráce s Mendlovou Univerzitou v Brně. V rámci výměnných studentů na programu Erasmus, proběhla Mikulášská nadílka.

Výsledkem dramatických dílen by měl být divadelní výstup všech skupin a klientů, kteří navštěvují DD.

Průběh jednotlivých lekcí se řídí dle:

- rozvrhové výuky
- blokové výuky (divadelní dílny, tvůrčí psaní, pohybové divadlo – Legrando, workshop Xilofon)
- podílení se na kulturních akcích (Dobrý den Kociánko)

2.1.1 Průběh lekcí dramatické dílny a klientela

Lekce dramatické dílny se řídí rozvrhem, který je stanoven na každý pracovní den od pondělí do čtvrtka, v pátek mohou klienti dojít s osobními problémy, popřípadě pokud chtějí něco konzultovat a podobně. Na začátku roku, přicházejí klienti v rámci „konkurzu do DD“. Klienti přicházejí s vlastním časovým rozvrhem a diskutují, který den by daný kroužek mohli navštěvovat. Na základě takto posbíraných informací od zájemců je sestaven rozvrh. Rozvrh je zde poskytnut k nahlédnutí. Každá lekce je specifická a individuální díky klientele, počtu

účastníků a také tím, čemu se věnuje a na co je zaměřena. Účastníky DD lze rozdělit dle druhu omezení klientů na:

1. klienty mentálním postižením či jinou duševní poruchou
2. klienty s omezením hybnosti
3. klienty s kombinovaným postižením

Důležité pro účastníky dílny je především zápal pro divadlo, ochota a snaha zapojovat se do různých aktivit. S vedením jsme diskutovali nad celkovou neuceleností hodin a na základě toho jsme se rozhodli začít využívat rituály. Dalo by se říct, že každá lekce začíná úvodem a vstupem do hodiny, některé lekce mají nyní své rituály, které využívají pro lepší orientaci v otevírání a zavírání hodin. Následuje aktivizační část, poté část skutečné práce (hlavní téma lekce, na kterou je hodina zacílena – hlavní aktivita). Vlastní názory klientů a uzavření lekce.

Pro větší přehlednost vše uvedu v tabulce.

2.1.2 Rozvrh dramatické dílny 2015/2016

(Platnost od 19. 11. 2015)

PONDĚLÍ	BLOKOVÁ VÝUKA DIVADLO FACKA	12.30 – 13.30 <u>INDIVIDUÁLNÍ PLÁN</u> Míša	14 – 15 <u>OPRAVÁŘI</u> Miloš Ondra	15.30 – 16.30 <u>POHÁDKÁŘI</u> Ondra, Anička, Barča, Denis	16.45 – 18.00 <u>KRIZOVKÁŘI</u> Michal, Martin, Tonda
ÚTERÝ	Dopoledne AC, DS	13.15 – 14.15 <u>INDIVIDUÁLNÍ PLÁN</u> Veronika	14.30 – 15.45 <u>STORYTELLING</u> Pavel, Tomáš, Karolína, Eva	16.15 – 17.30 <u>ROZHLAS</u> Michal, Tonda, Marek <u>MUZIKOTERAPIE</u> Jana, Eliška, Petr, Monika, Pavel	18 – 19.30 <u>MUZIKOTERAPIE</u> Jan

STŘEDA	Dopoledne AC, DS, úřední věci	14 – 15 <u>TANEC</u> Kačka, Kamilka, Martina	15.15 – 16.15 <u>REVIVAL DEF</u> Anetka, Martin	16.30 – 17.45 <u>MUZIKOTERAPIE</u> Silva. Kristýna, Kačka <u>SOLOVÝ ZPĚV</u> Melanie, Nikola	18 – 19 <u>MUZIKOTERAPIE</u> Tomáš – individuál
ČTVRTEK	BLOKOVÁ VÝUKA	14 – 14.45 <u>INDIVIDUÁL</u> Vladan	15.00 – 16.45 <u>KLAÍR</u> Jana	15.30 – 16.45 <u>FARMA</u> Anička, Jana, Peťa	17 – 18 <u>INDIVIDUÁLNÍ PLÁN</u> Tomáš, Jakub

Tabulka 3 Vedení dramatické dílny – třídní kniha DD z roku 2015/2016)

PONDĚLNÍ LEKCE

12:30-13:30

První lekce je s klientkou Michaelou (9 let, individuální plán, dětský autismus). Ústředním tématem jejích lekcí je „Pexeso“. Cílem lekcí je trénink paměti a zlepšení komunikace. Míša je zvědavá a tvořivá holka. Komunikace slovní formou u ní není příliš rozvinuta. Používá spíše řeč těla. Rozumí však všemu. Práce pomocí individuálního plánu.

14:00-15:00

Tohoto kroužku se účastní klienti Ondra (8 let) a Miloš (8 let). Ústředním tématem lekcí jsou opraváři. Hlavní cíl lekcí: Rozvoj komunikace, spolupráce. Kluci jsou oba technicky zdatní a tak je zajímá vše, co je rozbité, nebo porouchané a oni mají možnost to prozkoumat. Nyní pracují i s hudební technikou (mikrofony), zpívají a hrají na bicí. Díky tomu, že jsou chlapci oba autisti, je práce značně specifická.

15:30-16:30

Pracovní název celé skupiny je Pohádkáři. Tuto skupinu navštěvují klienti: Ondra (15 let), Denis (10), Anička (12), Bára (12). Ústředním tématem lekcí jsou pohádky. V této skupině je hlavní cíl práce na rozvoji kooperace a spolupráce ve skupině. Komunikace, dát prostor druhým. V této skupině byl zaveden rituál, viz níže.

16:45-18:00

Další skupina byla pracovně pojmenována – Křížovkáři. Klienti této skupiny jsou Tonda (16 let), Michal (27 let), Martin (38 let). Kluci se rozhodli pracovat na imitátorství – za svůj vzor si zvolili Felixe Holcmana a několik jeho scének, ze kterých se nakonec rozhodli vybrat jednu s názvem Křížovkáři. Hlavním cílem lekcí je rozvoj slovních a řečových prostředků, schopnost improvizace v zadané situaci, reakce na partnera, reakce na publikum.

ÚTERNÍ LEKCE

13:15-14:15

První úterní lekcí je lekce s klientkou Veronikou (7 let). Verunka má poruchu autistického spektra, propojenou s lehkou mentální retardací. Ústřední tématem jsou loutky. Cíl lekcí je výroba vlastních loutek, přijetí principů hry s loutkou.

Snaha o rozmluvu skrz hru s loutkou. Nutné poskytnout hrací prostor, jinak totiž klientka tráví čas v oddělení pro autisty. S Verunkou se ukázala přínosnou práce pomocí loutek. Verunka má vždy k oživení loutek kouzelný předmět, který funguje jako kouzelná hůlka, se kterou se může podařit vše. Dále potom skrze loutky rozpoznává emoce.

Do této lekce byl zaveden rituál.

14:30-15:45

Název skupiny: Storytelling, Klienti ve skupině: Pavel (23), Tomáš (17), Karolína (13), Eva (28). Tomáš a Pavel (lehká mentální retardace). Eva (kombinované postižení mentální a tělesné, pásmo lehká mentální retardace po mozkové obrně, psychiatricky hospitalizovaná)

Cíl: u této skupiny jsme se soustředili na rozvoj vypravěčských dovedností, cvičení na improvizaci, obrazotvornost, spolupráci. Především pro to že většina klientů je zvyklá pracovat individuálně, musí se naučit dávat si vzájemně prostor. K tomuto je využíváno literární cvičení. Výstup z lekcí – psané povídky buď jedna dohromady, nebo každý svou. Popřípadě vyprávění příběhu na jevišti. Průběh lekcí funguje dle metod storytellingu, i když upravené z důvodu že někteří klienti nepíší. U Pavla nastal trénink paměti – zlepšení paměti tím, že si pamatuje pohádky, které se četly a jejich děj. S touto skupinou jsme se zaměřili na vyprávění příběhů, čtení pohádek a samostatné kreativní zapojování se do lekce a do příběhu.

Rituál: Improvizační cvičení – Naštěstí, bohužel, viz níže.

16:15-17:30

Název skupiny: Rozhlas. Tuto skupinu navštěvují klienti: Michal (27), Tonda (16), Marek (19). Hlavní cíl této skupiny je rozvoj slovní zásoby, hudebních a hlasových dovedností, práce s technikou, práce s příběhem, se stříháním zvuku.

Ve stejném čase probíhá skupina s názvem Muzikoterapie. Do této skupiny spadají klienti: Jana (22), Eliška (22), Petr (25), Monika (21), Pavel (29let). Jana (lehká mentální retardace, epileptička, elektivní mutismus. Eliška (epileptička, slovní zásoba značně snížena). Petr (lehká mentální retardace), Monika (lehká mentální retardace), Pavel (kombinované postižení, kvadruplegie – mozková obrna, neustálé zhoršování intelektu). Cílem je terapie samotná (práce s rytmy, zpěvem, otřesy). Tato skupina se nesoustředí na jevištní vystoupení.

Rituál: ticho a bubnování, které začíná vždy jedním konkrétním rytmem. Rytmus střídající údery pravou a levou rukou. Více viz další část práce.

18:00-19:30

Jan (20 let). Má individuální plán díky obrně (kvadruplegie, spojená se středně těžkou mentální retardací). Výuka pomocí aktivní relaxace při muzikoterapii. Pravidelné střídání aktivní muzikoterapie spolu se skupinou úterní nebo středeční. Pasivní muzikoterapie, kdy jde o celostní muzikoterapeutickou relaxaci.

STŘEDEČNÍ LEKCE

14:00-15:00

Skupina se jmenuje Tanec. Tuto skupinu navštěvují Kačka (23), Kamila (12), Martina (16). Cílem je rozvoj pohybových dovedností, koordinace těla, respektování hranic, vnímání prostoru, koncentrace. Výstupem těchto lekcí by měla být taneční ukázka.

15:15-16:15

Název skupiny: Revival DEF. Skupiny se účastní Anetka (22), Martin (24) (středně těžká mentální retardace). U Martina je hudba formou komunikace, je u ní uvolněný. Cílem je skládání písní na základě příběhu, komunikace, rozvoj hudebních dovedností, seznámení s nástroji, vytvoření kapely.

16:15-17:30

Skupina je zaměřená opět na Muzikoterapii. Proto nese název Muzikoterapie. Této lekce se účastní Silva (22), Kačka (25) a Kristýna (17). Skupina je zpěvnější a více se hlasově

projevuje. Klienty to velmi baví. Kromě práce s hudebními nástroji se více zařazuje i práce s hlasem a tóny. Bubnování má jasně danou metodiku. Střídání rukou napomáhá v propojování obou mozkových hemisfér.

16:15-17:30

Ve stejném čase probíhá skupina s názvem Zpěvačky. Tuto skupinu navštěvují Melanie (14) a Nikola (13). Melanie se aktivně věnuje zpěvu. Miluje muzikály, takže se dívky rozhodly pracovat na muzikálu Drákula. Učí se z něj písně a za klavírního doprovodu je reprodukuje. Melanie trpí silnou citovou deprivací, stará se o ni babička. Obě děvčata nyní procházejí pubertou, takže je práce s nimi specifická. Cílem je rozvoj hlasových dovedností a celkového slovního i hlasového projevu.

18:00-19:00

Individuální lekce s Tomášem (navštěvuje i lekci storytelling v úterý). Tomáš řeší aktuální problémy, jak osobní, tak společenské, pomocí rozhlasového pořadu. Tom si do svého imaginárního rozhlasového pořadu pozve vždy nějakou oblíbenou slavnou osobnost, se kterou diskutuje.

ČTVRTEČNÍ LEKCE

14:00-14:45

Skupina s názvem Robotí planeta. Hodina probíhá pomocí individuálního plánu s klientem Vladanem (14). Cíl: Naplňovat individuální plán, osobní rozvoj. Zlepšení pohybových dovedností, rozšíření slovní zásoby. Vladana fascinují technické věci. V předešlém DD se zaměřoval na jízdu výtahem a hledání tajných místností. Například strojovna výtahu a podobně. Nyní jsme začali pracovat na tématu roboti. Využili jsme i rituálního proměňování a cestování na planetu robotů. Po proměně v Robota, je Vladan schopen soustavně pracovat, zvládne i přejít některé místa, se kterými se za běžných okolností potýká. Například mu nedělají problém schody.

15:00-15:30

Lekce opět individuální, s pracovním názvem klavír. Lekci navštěvuje klientka Jana (13). Cílem je posílení sebevědomí, kreativita, rozvoj talentu, zábava, odreagování se od běžných stereotypů.

15:30-16:45

V tomto čase probíhá skupina s názvem Farma zvířat. Lekci navštěvují tyto klientky: Jana (13), Anička (14), Petra (23). Hlavním cílem je spolupráce ve skupině, rozvoj slovních dovedností, schopnost reagovat na zadané téma, rozvoj empatie. I do této skupiny byl zaveden rituál. Viz další kapitola.

17:00-18:00

Poslední lekce v celém týdnu je aktivita Tomáše a Jakuba. Práce s nimi je individuální. Cílem je aktuální řešení problémů, rozvoj empatie a komunikace.

2.1.3 Skupiny a klienti dramatické dílny

Skupin je celkově 18. V některých dnech probíhají dvě skupiny najednou ve stejném čase. Díky dvěma lektorům, kteří vedou DD, to není problém. Jednotlivé lekce navštěvují různé počty klientů a to od počtu jednoho klienta, kdy výuka probíhá formou individuálního plánu, ve kterém se vychází z potřeb a zájmů klienta, až po skupinovou práci, kde se sejde například 5 klientů a dva jejich asistenti.

Klientela by se dala věkově rozčlenit na dvě skupiny, a to dle věku do 15 let a nad 15 let. Většina klientů navštěvuje dramatickou dílnu již několik let. Jsou zapálení a nadšení do práce.

Specifika práce s klientelou v DD

Nutné je vždy vyjít z potřeb klientů. Je potřeba brát v úvahu jejich schopnosti. Při práci jsme se však snažili hledat vše, co klienti zvládnou, nikoliv se soustředit na překážky. Mezi hlavní specifika patří:

- kratší udržení pozornosti
- časté odchylení od tématu
- velká spontánnost klientů
- nadšení do práce
- u některých klientů ustrnutí – potřeba je vrátit zpět do přítomnosti

2.1.4 Práce se skupinou

Pro mou práci bylo nejprve velice důležité seznámit se osobně se všemi klienty. Poté jsme teprve s kolegy mohli začít uvažovat nad tvorbou rituálů, které by mohly při práci s daným jedincem nebo se skupinou pomoci., popřípadě by mohly otevírat a zavírat dané lekce. Popis a začátky lekcí s klienty by se dal ukázat na knize od Antoine de Saint-Exupéryho – Malý princ (1986, s. 71).

„Pojď si se mnou hrát,“ navrhl malý princ, „Jsem tak smutný“.

„Nemůžu si s tebou hrát,“ řekla liška, „Nejsem ochočená.“

Na těchto dvou větách je krásně vidět prvotní vztah klienta a terapeuta či našeho klienta a lektora dílny. Klient má obavy z neznámého, napřed se mezi oběma musí vytvořit vztah, který je nezbytný pro další společnou práci. Terapeut „ochočuje“ klienta a klient „ochočuje“ terapeuta, je to vzájemný proces, který se nedá urychlit ani přejít, pokud chceme, aby naše práce byla kvalitní. Jinak tomu nebylo s našimi skupinami.

„Co mám udělat?“ řekl malý princ.

„Musíš být hodně trpělivý,“ odpověděla liška. (Saint-Exupéry, 1986, s. 71)

Opět naprosto přesně vystižené, nic se nedá uspěchat, průběh terapeutického vztahu potřebuje čas a již zmíněnou trpělivost, proto se nedalo začít pracovat okamžitě.

Další, co je v práci potřeba, je rituál, na který je celá moje práce zaměřena.

„Bylo by lepší, kdybys chodil vždy ve stejnou hodinu.“ Řekla liška. „Když budeš chodit kdykoliv, nebudu nikdy vědět, na kolik hodin si mám nastavit srdce, potřebuji rituály.“

„Co je rituál?“

„To je téměř zapomenutá věc.“ Je to něco co jeden den odlišuje od druhého, hodinu od jiné hodiny.“ (Saint-Exupéry, 1986, s. 72)

Je tomu tak. Rituál by mělo být něco pravidelně se opakujícího a pevně ohraničujícího strukturu daného sezení či dané hodiny. O toto jsme se pokusili u vybraných skupin.

Závěrem procesu je úleva, někdy slzy, osvobození se od každodenních činností, uvolnění a relaxace.

Když se přiblížila hodina odchodu

„Budu plakat“ řekla liška“ (Saint-Exupéry, 1986, s. 73)

Se skupinami jsem se seznámila v průběhu listopadu na své první praxi. S klienty jsme se poznali a začali si být mnohem bližší. Později jsem do zařízení docházela většinou dvakrát týdně, aby kontakt „nevychladnul“. Vedoucí DD zatím mapovali skupiny a společně jsme se

snažili zavádět do hodin rituály. Při mojí další měsíční praxi jsem si ověřila fungování rituálů a snažila se zjistit, kam celá práce směřuje a posunout ji.

2.1.5 Skupiny, ve kterých byl proveden výzkum

S ohledem na cíle výzkumu a prospěšnost pro klienty byly vybrány následující skupiny. Každá skupinka má pracovní název a je možno se orientovat i podle dne a času, ve kterém lekce probíhají.

PONDĚLÍ – Skupina v čase od 15:30-16:30

Název skupiny: Pohádkáři

Klienti: Barunka (12) – Barunka je dvanáctiletá dívka, která je pozorná a bystrá, dobře rozumí mluvené řeči. Sama však verbálně příliš nekomunikuje. Občas vydá zvuk, z kterého se dá vyčíst, co Barunka chce. Bára je na vozičku, bez dopomoci není schopna samostatného pohybu. Dolní končetiny má nefunkční. V průběhu DD je velice živá, aktivní a zapojuje se do všech aktivit. **Anička (12)** – Lehká mentální retardace, zvědavá, veselá. Velice pomáhá Barunce. **Denis (10)** – Lehká mentální retardace, nejmladší z celé skupiny je v DD nový. **Ondra (15)** – Středně těžká mentální retardace v kombinaci s pubertou, kterou Ondra prochází.

Rituál: cesta na kouzelném koberci, do pohádkové říše (delší dobu práce na pohádce o neposlušných kůzlátkách) Na zem položíme matrace nebo velký šátek. Ten představuje kouzelný koberec, na který všichni společně nastoupíme. Zavřeme oči a začínáme se vznášet, stoupáme výš a výš a cítíme vítr, co nám šlehá do tváře. Najednou už jsme ve veliké výšce a je nám zima musíme si sednout blíže k sobě a všichni se zahřívát. Najednou slyšíme hrom a vidíme blesk. Začíná pršet, schováváme si hlavu. Po chvíli se však vyčáslí a je krásně, svítí slunce a je nám příjemně. Náš koberec se pomalu začíná snášet na zem. Je nám příjemně a už vidíme vrcholky kouzelného lesa, jezera a kouzelné zámky pohádkové říše. Při přistání koberec vždy trochu drce, musíme se držet. Pak již můžeme jít zkoumat pohádkovou zemi.

Závěrečný rituál každé lekce: Po prožitém dobrodružství v pohádkové zemi zase všichni společně nasedáme na kouzelný koberec. Zamáváme pohádkové zemi a startujeme. Pomalu zase stoupáme. Někdy ve vzduchu potkáme ptáčky nebo nějakého dalšího kamaráda (supermana, čarodějnici, draka, balon), kteří nás někdy kousek cesty doprovodí. Na závěr přistáváme zase u nás v dramatické dílně na Kociánce.

Jak se rituál zavedl: Po úvodních hodinách s klienty jsme zjistili, co tuhle skupinku spojuje a jaké téma je zajímavé a baví. Byly to pohádky, na kterých jsme se dále rozhodli

pracovat. Napřed jsme probírali naše oblíbené pohádky, hráli různé hry, abychom zapracovali na práci ve skupině a sladění skupiny. Následovalo vybrání jedné pohádky, na které budeme každou hodinu soustavně pracovat a která by pak mohla být jako konečný výstup z DD – dramatické dílny. Vybrali jsme pohádku O neposlušných kůzlátkách. Otázkou bylo, jak se do pohádky dostat? Jak by se nejlépe dalo cestovat do pohádkové říše. Klienti pak přišli s možností cesty na létajícím koberci.

ÚTERÝ – Skupina od 13:15-14:15

Rituál loutky – individuální plán

Klientka: Verunka (7) – Verunka je dívka s poruchou autistického spektra. S Verunkou se pracuje pomocí individuálního plánu. V hodinách bývá spíše zdráhavá. Příliš nekomunikuje. Trvá jí déle, než se osmělí. I z tohoto důvodu jsme se rozhodli pracovat s Verunkou pomocí loutek.

Rituál: loutky a kouzelná hůlka

Verunka si zvolila kouzelný předmět, kterým loutky oživuje. Při jeho používání se Verunka stává aktivnější a komunikativnější. Zvyšuje se i míra její samostatnosti.

Závěrečný rituál: Uložení kouzelného předmětu na jeho místo a uspaní loutek.

Jak rituál vznikl: Verunka si v jedné z prvních hodin, když jsme se jí ptali, s čím budeme letos pracovat, vybrala předmět, který nazvala „kladivo“. Zprvu jsme tomuto předmětu nevěnovali příliš pozornosti, nebylo nám jasné, k čemu předmět chce využít. Verunce to však jasné bylo. Tak postupně tento předmět začal sloužit jako kouzelná hůlka, jako žezlo, které dokáže vše opravit a podobně. Když Verunka tento předmět používá, je samostatnější a komunikativnější. Je možné, že dokáže všechno.

Skupina v čase od 14:30- 15:45

Název skupiny: Storrteling

Klienti: Pavel (23) – Pavel je zvědavý, DD navštěvuje již několik let, problémy s pamětí. Baví ho čtení. Pavel nepíše, je u něj tedy nutný trénink paměti. Pavlík má lehkou mentální retardaci. **Karolína (13)** – Kája se vždy na začátku hodin ostýchá. Trvá jí déle, než se osmělí. **Tomáš (17)** – Tomáš má diagnostikovanou lehkou mentální retardaci, jeho nejoblíbenějším tématem jsou nyní ženy. **Eva (28)** – kombinované postižení mentální a tělesné, pásmo lehká mentální retardace po mozkové obrně, psychiatricky hospitalizovaná. Po léčbě nyní nastalo zhoršení paměti a rychlejší unavitelnost.

Rituál: vytváření příběhu – naštěstí, bohužel

Jak se rituál zavedl: Přemýšleli jsme a hledali prvek, který by v těchto hodinách mohl být výrazný a mohl posunovat každý příběh. Zprvu jsme uvažovali, že využijeme jeden příběh, který bychom opakovali, ale nakonec jsme došli ke cvičení, které zlepšuje koncentraci. Vždy si posíláme neviditelný mikrofon, do kterého účastníci mohou říct, co by dnes chtěli, co by je bavilo a podobně. Následuje práce na příběhu a cvičení „naštěstí, bohužel“.

Závěrečný rituál: Opět posílání kouzelného mikrofonu, do kterého každý může říct pocity z hodiny a co se mu líbilo, nelíbilo, popřípadě udělat nějaký zvuk.

Skupina 16:15- 17:30

Název skupiny: Muzikoterapie

Klienti: **Jana (22)** – lehká mentální retardace, epileptička, elektivní mutismus. **Eliška (22)** – epileptička, slovní zásoba značně snížena. **Petr (25)** – lehká mentální retardace. **Monika (21)** – lehká mentální retardace. **Pavel (29)** – kombinované postižení, kvadruplegie, mozková obrna, neustálé zhoršování intelektu

Rituál: Ticho Hodina je vždy laděna do nějakého tématu. Po vzájemném přivítání a naladění se na sebe všichni obdrží nástroje. Většinou jsou to velké bubny. Klientům vozíčkářům jsme připevnili bubny na vozíček, aby mohli být zcela zapojeni. Nastává ona kouzelná chvíle ticha. Toto ticho slouží jako rituální. Každý člen skupiny ví, že v tomto tichu si může něco přát. Píseň je pak hrána „na počest“ tomuto přání a posílána do vesmíru. Poté následuje hraní na nástroje doprovázené zpěvem a broukáním. Tato část trvá asi patnácti minut. Po ukončení písně je znovu ticho, a to tak dlouho, jak klienti vydrží. V tomto závěrečném tichu se naše přání plní.

Jak se rituál zavedl: Vycházelo se z potřeb jednotlivých klientů a potřeby zklidnění na úvod. Ticho bylo naprosto nenásilnou formou, která přišla od samotných klientů.

STŘEDA – Skupina v čase 14:00- 15:00

Název skupiny: Tanec

Klientky: **Kamilka (12)** – Je sestřička od Janičky. Miluje svoji kočku a ráda o ní mluví. Kamilka má lehkou mentální retardaci. **Mart'a (16)** – Martinka má také lehkou mentální retardaci, miluje tanec zpěv a pohyb. **Kačka (23)** – Vozíčkářka milující tanec. Ráda se i v TV dívá na taneční pořady. Je velice upovídaná.

Rituál: labutí jezero. Volná taneční improvizace na píseň. Hudební podklad je vždy stejný. Jedna z dívek v kruhu začne dělat nějaký pohyb, postupně se všichni přidávají a pohyb se naučí. Následuje další klient. Takto se proces opakuje, dokud neumí všichni pohyby všech.

Závěrečný rituál: Rozloučení se s klienty pomocí tance.

Jak rituál vznikl: Přemýšleli jsme nad nějakou tanečně pohybovou rozcvičkou, kterou by se vstupovalo do hodin. Choreografie, která by se však opakovala každou hodinu, nebyla příliš vhodná. Pro klienty bylo obtížné si vše pamatovat. Proto nakonec vznikl tanec s pracovním názvem Labutí jezero. Přínosem je nepochybně rozvoj pohybových dovedností.

ČTVRTEK – Skupina v čase 14:00-14:45

Název skupiny: Roboti

Klient: Vladan (14) -Vladan je klient s poruchou autistického spektra, problémy s koordinací pohybu na základě lehké mentální retardace.

Rituál: Cesta na robotí planetu: Proměna v roboty pomocí kostýmu a zapnutí kouzelného tlačítka.

Závěrečný rituál každé lekce: Opět vypnutí tlačítka, které máme na čele, sejmutí kostýmu a proměna zpět ve Vladana a lektory.

Jak se rituál zavedl: Vladan byl od začátku fascinován technickými předměty, výtahy, a také místnostmi, do kterých je zakázán vstup. Letos jsme jeho pozornost zaměřili na roboty a vymysleli jsme, že budeme vždy cestovat na „robotí planetu“. Na této planetě se všichni stávají roboty. Vladan si na sebe bere kostým robota a sám se po zapnutí tajného tlačítka stává také robotem. V roli robota a na planetě zvládne Vladan spoustu věcí, jako například sám sejde schody, je mnohem samostatnější, dobře spolupracuje, komunikuje s ostatními roboty.

Skupina v čase 15:30– 16:45

Název skupiny: Kouzelná farma zvířat

Klienti: Anička (14)- Anička je dívka s poruchou autistického spektra. Její největší zálibou je navštěvování DD. Nejvíce ji baví pantomima a vyprávění příběhu. **Petra (23)-** Petřa je na vozíčku, je veselá ráda zpívá a maluje. **Jana (13)-** Janička je velice šikovná. Nyní řeší problémy ve škole a tak je značně smutná, což se v DD snažíme prolomit.

Rituál: magický nápoj: V lekcích vždy s děvčaty pracujeme na rolích zvířat. Proto pro nás bylo důležité vymyslet způsob, jak se v tato zvířata proměňovat. Osvědčil se způsob vaření lektvaru – námět převzat z knihy J. K Rowlingové– Harry Potter.

S děvčaty na začátku nachystáme kotlík, do kterého každá vloží nějaký svůj osobní předmět. Soustředí se a jmenuje zvíře, se kterým by danou lekci chtěla pracovat. Každá si vezme do ruky hudební nástroj a chvíli hudebně improvizují. Na závěr se napijí lektvaru a nastává proměna do zvířete, které si zvolily.

Závěrečný rituál každé lekce: Lektvar má omezenou působnost, takže v závěru lekce se zvířátka vždy uloží ke spánku a ve spánku se zase proměňují v děvčata.

Jak se rituál zavedl: Od začátku děvčata spojoval zájem o zvířata. Napřed jsme vedli rozhovory – jestli mají zvíře doma a podobně. Pak jsme pracovali s malbou. Nakonec jsme zjistili, že je přínosné, když na sebe holky mohou pomoci pantomimy vzít podobu nějakého zvířete.

2.2 Výzkumná část

Tato část je soustředěna především na pozorování a jeho následné zhodnocení, při ověřování působnosti rituálů, které byly do jednotlivých hodin zavedeny.

2.3 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo vytvoření a zavedení jednotlivých rituálů do vybraných lekcí dramatické dílny s klienty Centra Kociánka v Brně a sledování jejich účinnosti popřípadě přínosu na účastníky DD.

Dílčím cílem byla snaha o zlepšení orientace v hodinách DD. Lepší průběh hodin, ucelení úvodu a závěru lekce, srozumitelnost a řád pro účastníky, ale i lektory.

2.3.1 Výzkumný soubor

Ve výzkumném šetření se pracovalo s výzkumným vzorkem pěti skupin s různým počtem klientů, probíhajících v průběhu týdne od pondělí do čtvrtka. Dvakrát se zde vyskytnul individuální plán. Výzkumné šetření bylo provedeno v dramatické dílně Centra Kociánka v Brně v Králově poli v roce 2015/2016.

ÚČASTNÍCI DD – ženy, muži, celkem

Ženy	21
Muži	16

Celkem	37
---------------	-----------

Tabulka 4 Celkový počet účastníků DD– dělení dle pohlaví

Ženy	14
Muži	7
Celkem	21

Tabulka 5 Účastníci, při lekcích kam byl zaveden rituál– výzkumný vzorek

Mladší (do 15let)	10
Starší (15-...)	11

Tabulka 6 Dělení dle věku

2.3.2 Metody získání a zpracování dat

Autorku zajímala úspěšnost rituálů při práci s klienty s lehkou mentální retardací, či autismem, při práci v dramatické dílně. Hypotézu o prospěšnosti zavedení rituálů se autorka rozhodla ověřit pomocí subjektivního pozorování, podpořeného pozorováním dalších dvou vedoucích DD (Mgr. Zdeňka Vydržela a Matěje Záhoříka), kteří byli v kontaktu s klienty i v době, kdy sama autorka nemohla být na pracovišti Centra Kociánka Brno přítomna. Pozorování bylo vedeno od samého začátku, kdy lekce probíhaly klasickým způsobem a samotné vedení si stěžovalo na nedostatečnou efektivnost výuky a neideální úvody hodin. Po zavedení rituálů do lekcí, byla patrna velká změna v chování klientů, což vedlo lektory k závěru o jejich prospěšnosti. Další metodou k zjištění informací, byla metoda nestandardizovaného dotazníku vytvořeného autorkou, který obsahoval 10 položek. Jelikož u klientů s lehkou mentální retardací, je využití samotných dotazníků značně obtížné, byl tento dotazník prováděn spíše formou doplňujícího rozhovoru, u kterého byly jednotlivé položky s klienty procházeny slovně. U jednotlivých skupin byly vyzkoušeny různé rituály, viz tabulka:

Náladoměr	Klienti stojí v kruhu. Posílá se jakýsi magický náladoměr – přístroj, kterým můžeme změřit naši náladu. Jeho stupnice je od -100 do +100 uprostřed je 0. Každý klient, ukáže, jakou má náladu, jak se dnes cítí na práci.
-----------	---

	Na závěr díky tomuto rituálu, můžeme zjistit, zda došlo ke změně nálady, či pocitů u klientů.
Létající koberec	Na zem se položí veliký šátek, popřípadě matrace. S klienty na tento šátek usedáme a vydáváme se na výpravu do pohádkové říše. Kouzelný koberec se pomalu začíná vznášet. Klienti mají zavřené oči a drží se za ruce, aby nikdo z koberce nevypadl. Postupně stoupáme a cítíme ve vlasech vítr. Klienti dělají zvuky větru. Přichází déšť – choulíme se k sobě a ťukáme si na záda. Záleží na lektorovi skupiny i na klientech a jejich spontánních reakcích, co nás ve vzduchu může potkat. Na závěr přistáváme a jsme v pohádkové říši. Tento koberec nás na závěr lekce zase dopraví domů.
Magický lektvar	Doprostřed kruhu položíme kotlík (hrnec), v tomto hrnci budeme míchat lektvar, pomocí něhož se například proměníme ve zvířata. Lektvar umocní naši energii, učiní nás neviditelnými. Záleží na celkovém tématu hodiny a na přání klientů. Příprava lektvaru se vždy opakuje. Každý klient do kotlíku vloží něco osobního. Například, hodinky, prsten, čelenku. Z těchto věcí se nápoj vaří. Příprava se může doplnit o kouzelná slova, která se během přípravy pronáší. Na závěr se každý z kotlíku napije a promění se, popřípadě dostane super schopnost, o kterou si na začátku žádal.
Robotí planeta	Kostým (zástupná rekvizita robota) po jejím nasazení se dostáváme na kouzelnou robotí planetu. Na hlavě máme aktivační tlačítko, které se musí zmáčknout, aby robot ožil. Roboti se domlouvají tajnou řečí kódem (pantomima a zvuk pip pip) Závěr: vypnutí robota tlačítkem
Kouzelná hůlka	Zástupný předmět – dřevěná hůlka.
Naštěstí – bohužel	Vyprávění příběhu, pohádky v kruhu. S tím, že jeden začne příběh. Následující klient musí začít větou Naštěstí... nebo větou Bohužel, čímž se celý příběh zvrátí. Další klient musí

	opět použít tuto větu. Dle nálady klientů příběh končí buď pozitivně či negativně.
Labutí jezero	Úvodní tanec, který se vždy opakuje. Jeho cílem je rozproudění a aktivizace klientů. Každý může přidat nějaký vlastní taneční prvek, který se ostatní účastníci naučí.
Bubnování	Rituál začíná úvodním tichem. V tomto tichu si každý klient přemýšlí nad nějakým přáním, něčím, co by potřeboval, něčím, co by dnes chtěl. Samotné bubnování trvá většinou kolem 15 minut. Kdy každý klient bubnuje na svůj vlastní buben a snaží se napodobit rytmus, který vedoucí určuje. Většinou se tento rytmus doplňuje zpěvem. Končí se zase v tichu, kdy by se naše přání měla plnit.
Kouzelná krabice	Doprostřed kruhu se položí krabice. Každý klient si může představit, co by v krabici chtěl mít. Co by dnes potřeboval. Klienti postupně přichází ke krabici a tahají si to, na co před tím mysleli. Tento předmět mohou v průběhu lekce využít. Na závěr do krabice mohou odložit vše nepotřebné, popřípadě si tam schovat něco, co budou potřebovat pro další lekce.

Tabulka 7 Rituály

Klientům bylo nabídnuto celkově 9 druhů rituálů.

Po provedení rituálů v jednotlivých lekcích, se na základě reakcí klientů jako nejúspěšnější a nejtrvalejší ukázaly tyto rituály, které skupiny nadále využívají:

	Náladoměr	Létající koberec	Magický lektvar	Robotí planeta	Kouzelná hůlka	Naštěstí - Bohužel	Labutí jezero	Bubnování	Kouzelná krabice
Skupina pohádkáři		ANO							
IVP Verunka					ANO				
Storytelling						ANO			
Muzikoterapie								ANO	

Tanec							ANO		
IVP Vladan				ANO					
Skupina farma			ANO						

Tabulka 8 Rituály – skupiny

2.3.3 Výsledky

Na základě pozorování jsme u klientů zaznamenali následující výsledky. Rozvoj samostatnosti u většiny klientů. Největších úspěchů bylo zaznamenáno především u klientů s pervazivní vývojovou poruchou. Konkrétně s autismem. U klientů Vladana a Veroniky došlo ke značnému zlepšení v komunikaci s okolím. Vladan v roli robota dokáže věci, které sám nezvládá. Jako sejít či vyjít schody. V roli robota překonává vlastní strach. Zlepšení v oblasti jemné motoriky v podobě manipulace s předměty a v oblasti sebeobsluhy. U Verunky došlo k rozmluvení prostřednictvím loutek, zvětšení slovní zásoby, celkové zvýšení aktivity v hodinách.

U ostatních skupin došlo ke zlepšení plynulosti hodin, zklidnění celé skupiny. U skupiny Pohádkáři, došlo ke zlepšení koncentrace na hodinu a na celý program a k většímu respektování členů mezi sebou.

U skupiny storytellingu došlo u některých klientů ke zlepšení paměti. Tyto informace zjištěny na základě rozhovoru s vedením dílen, kteří s klienty pracují řadu let.

Z dotazníků se autorka snažila zjistit, zda v tom jak vnímají povahu rituálu muži či ženy, existuje staticky významný rozdíl. V dotazníku byly použity tyto otázky:

Co je podle tebe rituál?

- a) každodenní činnost jako čištění zubů
- b) něco magického
- c) rituál je spojený s náboženstvím
- d) jiné, napiš.....

Otázka: Co je podle tebe rituál? Odpověď					
Pohlaví		a	b	c	d Celkový součet
Muž		2	2	3	7
Žena		4	8		2 14
Celkový součet		6	10	3	2 21

Očekávané četnosti:

Muž	2,000	3,333	1,000	0,667
Žena	4,000	6,667	2,000	1,333

Signifikance chí-kvadrát

testu:

0,162290159	za statisticky významný rozdíl se považuje hodnota < 0,05 – tudíž
	rozdíl není statisticky významný

Tabulka 9 Chí-kvadrát

Pozorování přínosu rituálů v jednotlivých skupinách

Pozorování přínosu rituálů u jednotlivých skupin a klientů. Ve skupině Pohádkáři byly pozorovány tyto výsledky: zlepšení komunikace u celé skupiny, větší koncentrace skupiny a soustředění, větší prožitek u jednotlivých klientů.

Individuální plán u klientky Veroniky. Veronika zprvu byla téměř nemluvná, v hodinách málo aktivní. Po zavedení rituálu se zvětšil rozsah slovní zásoby a celkové komunikace s okolím. Klientka je v hodině více spontánní uvolněná a samostatnější.

Skupina Storrytelling. U klienta Pavla došlo ke zlepšení paměti na základě příběhů. U všech klientů došlo k rozvoji fantazie, většímu sebeuvědomování, lepší vzájemné spolupráci skupiny. Tyto informace zjištěny na základě rozhovoru s Matějem Záhoříkem, který s klienty pracuje již řadu let, a také na základě pozorování, kdy klient přišel po týdnu na lekce a byl schopen zopakovat sám celé příběhy z předešlých lekcí.

U skupiny Muzikoterapie došlo ke zklidnění jednotlivců, větší soustředěnost na práci s hudebními nástroji.

Skupina Tanec: Zlepšení pohybových dovedností, větší koncentrace na hodinu a lepší orientace v hodině. Větší koncentrovanost skupiny, rozvoj pohybových dovedností spojených s uvolněním.

Individuální plán Vladan. U Vladana je patrný rozvoj sebeobsluhy, překonání vlastního strachu (klient v roli sejde schody bez dopomoci), celkové zlepšení komunikace, posunutí celé práce a spolupráce.

Skupina Farma: U děvčat došlo ke zklidnění a zlepšení celkového vstupu do lekcí. Lépe se orientují, kde lekce začíná i končí. Každá z děvčat se začala projevovat individuálně. U Aničky (autistka) došlo ke zlepšení spolupráce se skupinou a ke zlepšení komunikace. U klientky, která řešila problémy se šikanou ve škole, je vidět v DD uvolnění a radost. Sama klientka říká: „Zde se cítím šťastná“.

Závěr

Ve své bakalářské práci se autorka soustředila na zodpovězení otázek týkajících se problematiky rituálu a jejich využitelnosti při dramatické výchově s účastníky dramatické dílny v zařízení Kociánka Brno.

V první části práce je objasněn a vymezen pojem rituál, druhy rituálů a názory různých autorů na ně.

Ve druhé části této práce je popsán chod Centra Kociánka Brno. Její klientela a možnosti, kterými Kociánka v Brně disponuje.

Ve třetí části se autorka soustředila na dramatickou výchovu probíhající v zařízení Kociánka Brno. Popsala a snažila se přiblížit co nejvíce skupiny, se kterými pracovala, aby po přečtení práce byl možný hlubší náhled na práci jako takovou.

Ve čtvrté výzkumné části se autorka zabývala rituály, které společně s klienty zavedla do praxe. Shrnula celkovou práci se skupinou, soustředila se na nutnost pokračování a navázání na předešlé části. Soustředila se i na jednotlivé klienty a snažila se vycházet z jejich individuálních potřeb.

Tato práce byla pro autorku velice přínosná, z důvodu prohloubení si teoretických vědomostí v praxi. Práce s klienty byla pro autorku tvořivá a naplňující, přínosná pro obě strany.

Cílem této práce bylo prohloubit vědomosti ohledně problematiky rituálů. Zavedení rituálů do jednotlivých lekcí pro klienty a ověření hypotézy o fungování a prospěšnosti rituálů u klientely s lehkou mentální retardací, autismem a tělesným postižením. Autorce po zavedení rituálů do jednotlivých lekcí byla nabídnuta práce v tomto zařízení s možností prohloubení svého výzkumu např. pro budoucí magisterskou práci. Autorka by byla ráda, kdyby práce naplnila svůj cíl a po jejím přečtení by měl čtenář ucelenější názor na využití a uplatnění rituálů, jak v běžném životě, tak v životě lidí účastnících se dramatické dílny na Kociánce v Brně.

Seznam použité literatury

Seznam knih:

1. BABYRÁDOVÁ, Hana. *Rituál, umění a výchova*. 1. vyd. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2002. ISBN 80-210-3029-1.
2. BERNE, Eric. *Jak si lidé hrají*. Překlad Gabriela Nová. Praha: Svoboda, 1970. Spektrum, sv. 4. ISBN: 978-80-7367-992-7.
3. HARTL, P., HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-303-X
4. JIROUŠKOVÁ, Jana (ed.). *Svatební rituály u nás a ve světě*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. Mythologie. ISBN 978-80-7106-229-5.
5. JONES, Phil, *Drama as therapy, Theatre as Living*. New York: Routledge, 1996. ISBN 0-415-09969-2
6. KAUFMANN-HUBER, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-203-3.
7. KUNZE A SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: CPRESS. ISBN 978-80-2513-405-4
8. LAZORČÁKOVÁ, Tatjana. *Dějiny světového divadla I: od antiky po renesanci : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3607-4.
9. MACHKOVÁ, Eva. *Volba literární látky pro dramatickou výchovu, aneb, Hledání dramatičnosti*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3., dopl. vyd.]. V Praze: Akademie múzických umění, 2012. ISBN 978-80-7331-214-5.
10. MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.
11. MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 12. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2011. ISBN 978-80-7068-250-0.

12. MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 2., upr. vyd. Praha: NIPOS, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4.
13. MÜLLER, Oldřich. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4172-7.
14. PERNICA, Alexej. *Mýtové kořeny dramatických postav: nalézané také cestou od kouzelné pohádky k divadelnímu tvaru*. Vyd. 1. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2003. ISBN 80-85429-82-9.
15. PROVAZNÍK, Jaroslav. *Děti a loutky: chrudimské kapitoly moderního dětského divadla*. 1. vyd. Praha: Divadelní fakulta Akademie múzických umění v Praze, 2008. ISBN 978-80-7331-111-7.
16. SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *Malý princ: s autorovými kresbami*. 1. vydanie v Mladých letách. Překlad Elena Šmatláková. Bratislava: Mladé letá, 1986. Klub mladých čitateľov. ISBN: 978-80-1002-072-0
17. TURNER, Victor Witter. *Průběh rituálu*. Vyd. 1. Brno: ComputerPress, 2004. Eseje/studie. ISBN 80-7226-900-3.
18. ULRYCHOVÁ, Irina. *Drama a příběh: tvorba scénáře příběhového dramatu v dramatické výchově*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Katedra výchovné dramatiky DAMU, 2007. ISBN 978-80-7331-096-7.
19. VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1865-1.
20. VALENTA, Milan. *Dramaterapeutické projektování*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. Učebnice (Univerzita Palackého). ISBN 80-244-0615-2.
21. VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3851-2.
22. VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 5., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2013. ISBN 978-80-7320-187-6.
23. VALENTA, Milan. *Rukověť dramaterapie II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2274-9.

24. VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Mythologie. ISBN 80-7106-178-6.

Internetové zdroje:

1. *(Rituály, protokoly, hry a role*. [online] [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=3399>)
2. Kociánka, různé. [online] [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.kocianka.cz/>
3. Cavalier, K. *Lo Stregone di Trois Frères* [online] [cit 12. 02. 2016] Dostupné z: <https://cortedeimostri.wordpress.com/2015/05/01/lo-stregone-di-trois-freres/>
4. *Teorie rituálu, přechodové rituály a rituální násilí* [online] [cit. 2016-02-12] Dostupné z: www.hks.re/wiki/?do=export_pdf&rev=0&id=ritualy_a_nasili1

Seznam příloh

Příloha I. Dotazník

Příloha II.

Příloha III. Mapa

Příloha I. Dotazník

Dotazník

Jméno:

Věk:

Pohlaví: a) žena b) muž

1. Jaké jsou tvoje zájmy?

a) poslech hudby, tanec, divadlo

b) ruční práce, výtvarné činnosti

c) turistika, cestování

d) četba knih, péče o zvířata

e) jiné (uveď)

2. Navštěvoval jsi již dříve dramatickou dílnu?

a) ano

b) ne

3. Pokud jsi u otázky 2 odpověděl ano, jak dlouho?

a) 1 rok

b) 2 roky

c) 3 roky

4. Líbí se ti dramatická dílna?

5. Jak by jsi zhodnotil chování lektora?

6. Co je podle tebe rituál ?

a) každodenní činnost jako čištění zubů

b) něco magického

c) rituál je spojený s náboženstvím

d) jiné, napiš

7. Jaké máš domácí rituály?

a)

b)

c)

8. Jaké máš rituály ve škole?

a)

b)

c)

9. Jaký je tvůj oblíbený rituál v průběhu dramatické dílny?

a)

b)

c) Kouzelný koberec, Labutí jezero, bubnování, příběh, kouzelný lektvar, loutky, roboti...

10. Proč rád navštěvuješ dramatickou dílnu?

a)

b)

c)

Zdroj: Vytvořeno autorem

Příloha II.

**DRAMATICKÁ DÍLNA LIDSKÝCH HODNOT
VYHLAŠUJE
PODZIMNÍ SBĚR TALENTŮ 2015**

přijďte mezi nás a společně si pojďme HRÁT DIVADLO, HUDBA, TANEC, LITERÁRNO jsou jen malou ochutnávkou animátorského dění na DEF-ce.....

"Dramka je otevřená i lidem, kteří nemají o svém talentu nijak zvláštní mínění"

KDY ? 9. a 10. LISTOPADU 2015

KDE ? v učebně dramatické dílny v budově DEF, 2. patro

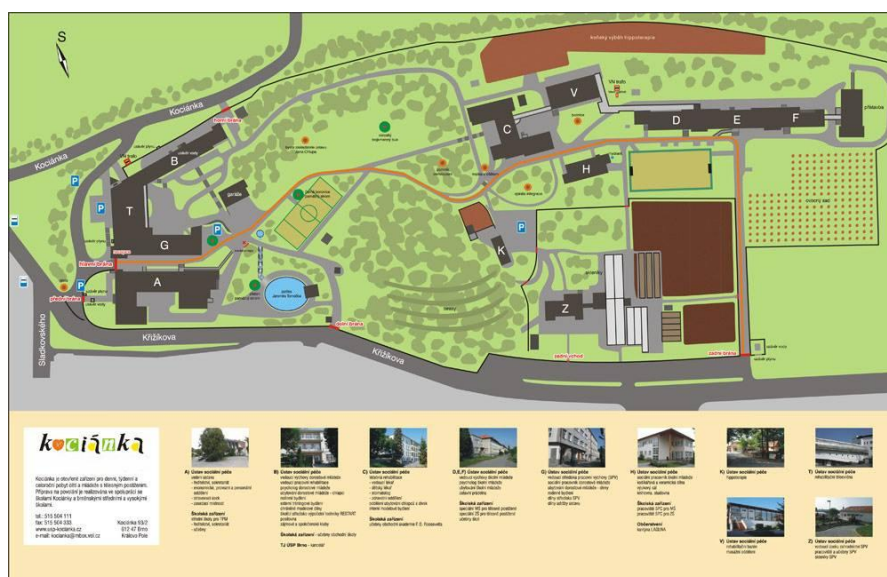
V KOLIK? vždy od 11:30 do 16:00

**a CO sebou ? krom dobré nálady úplně postačí
Váš ROZVRH každodenních ČINNOSTÍ**

**ZÁPISEM
a
SBĚREM talentů Vás budou provázet Zdenka a Matěj**

Zdroj: Kociánka. [online] [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.kocianka.cz/>

Příloha III. Mapa

Zdroj: Kociánka. [online] [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.kocianka.cz/>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Sára Kubecová
Katedra:	Speciální pedagogika
Vedoucí práce:	Prof. PaedDr., Milan Valenta, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015/ 2016

Název práce:	Vytváření rituálů a jejich použití při práci s účastníky dramatické výchovy Centra Kociánka v Brně.
Název v angličtině:	Forming of rituals and its use while working with members of dramatic course of Kociánka Brno.
Anotace práce:	V bakalářské práci s názvem: „Vytváření rituálů a jejich použití při práci s účastníky dramatické výchovy Centra Kociánka v Brně“ se autorka pokouší vysvětlit koncept rituálu, včetně jeho významu v životech lidí. Jejím hlavním cílem pak bylo zavedení rituálů do dramatické výchovy u klientů Centra Kociánka Brno v Králově Poli. Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou část. V teoretické části je definován význam rituálu, jeho historie a druhy, a také jeho propojení s divadlem a dramatickou výchovou. Dále je popsán chod zařízení Kociánka Brno a klientela tohoto zařízení. V praktické části se čtenář může dočíst informace o chodu dramatické dílny, názory účastníků dramatické dílny na to, co je rituál. Popis jednotlivých rituálů zavedených do DD. Pokroky, kterých bylo pomocí rituálu dosaženo.
Klíčová slova:	Rituál, dramatická výchova, Kociánka Brno, mentální retardace.

Anotace v angličtině:	In the Bachelor's thesis with the title "Creating rituals and their use in work with the participants of the dramatic education of Centrum Kocianka in Brno" the author tries to explain the concept of a ritual including its meaning in people's lives. Their primary objective was the introduction of rituals in the dramatic education for the clients of Centrum Kocianka Brno in Kralovo Pole. The Bachelor's thesis is divided into theoretical and practical part. In the theoretical part there is defined the meaning of a ritual, its history and types and also its interconnection with the theater and the dramatic education. There is further described the operation of facility Kocianka Brno and the clients of this facility. In the practical part the reader can read information about the operation of the dramatic workshop, participants opinions of the dramatic workshop on what a ritual is. The description of the particular rituals implemented into DD. The progress which was achieved by using a ritual.
Klíčová slova v angličtině:	Key words: Ritual, dramatick course, Centre Kociánka Brno, intellectual disability (mental retardation)
Přílohy vázané v práci:	Příloha I. Dotazník Příloha II. Příloha III. Mapa
Rozsah práce:	50 stran
Jazyk práce:	český